

šimtyje „Studi Baltici“ tomų paskelbtais tyrimais.

Tomas baigiamas visos dešimties „Studi Baltici“ tomų baltų kalbų žodžių, dalykine

ir pavardžių rodyklėmis, tatai, suprantama, labai palengvins naudojimąsi visais šio vertingo leidinio tomiais.

A. Sabaliauskas

Donum Indogermanicum (Festgabe für Anton Scherer zum 70. Geburtstag, herausgegeben von Robert Schmitt-Brandt), Heidelberg, 1971, 243 p.

Šis jubiliejinis leidinys yra skirtas pagerbti žinomam vokiečių indoeuropeistui Heidelbergo universiteto profesoriui Antonui Schererui jo septyniasdešimties metų sukakties proga (g. 1901.VIII.31). A. Schererio darbai, ypač nagrinėjantieji indoeuropeistines ar šiaip jau bendresnio pobūdžio problemas¹, yra įdomūs ir baltistikai, nors šis mokslininkas, tiesa, specialiai nėra tyrinėjęs baltų kalbų.

Leidinyje prasideda „Tabula Gratulatoria“, po to eina R. Schmitt-Brandto įvadinis žodis apie patį A. Schererį ir jubiliejaus mokslinių darbų sąrašas (74 bibliografiniai vienetai). Toliau randame 22 lingvistinius straipsnius, parašytus VFR ir užsienio mokslininkų. Straipsniai sugrupuoti į 8 tematinis skyrius: „Allgemeines“, „Indoiranisch“, „Griechisch“, „Phrygisch“, „Thrakisch und Hethitisch“, „Lateinisch und Oskisch-Umbrisch“, „Keltisch“, „Tocharisch“ ir „Baltisch und Slavisch“. Atsižvelgiant į „Baltisticos“ pobūdį, gal čia ir nebūtina aptarti visus leidinio straipsnius, kurių dauguma nėra betarpiškai susiję su baltų kalbotyra.

Baltisto dėmesį pirmiausia patraukia Jerzy Kuryłowicziaus straipsnis „Phonologisches zum indogermanischen Gutturalproblem“ (33–38 p.). Čia rutuliojama ankstyvesnė paties

¹ Pvz.: A. Scherer, Das Problem der indogermanischen Urheimat vom Standpunkt der Sprachwissenschaft, – Archiv für Kulturgeschichte, XXXIII (1850), 3–16; idem, Gestirnnamen bei den indogermanischen Völkern, Heidelberg, 1953 (276 g.); idem, Worauf beruht Verschiedenheit der indogermanischen Sprachen, – IF LXI (1954) 201–215.

J. Kuryłowicziaus mintis (kelta jau Møllerio, Kluge's ir kitų)², kad centuminėms indoeuropiečių kalboms rekonstruojamas santykis $*k^u - *k$ ($*g^u - *g$, $*g^u h - *gh$) esąs inovacinis, jį lyginant su sateminėms indoeuropiečių kalboms rekonstruojamu santykiu $*k - *k'$ ($*g - *g'$, $*gh - *g'h$).

Kaip anksčiau, taip panašiai ir dabar, J. Kuryłowiczius, nesutikdamas su kitokiomis šios problemos sprendimo teorijomis, gana apdairiai mano, kad:

a) bendraindoeuropietiškas guturalių santykis $*k - *k'$ centuminėse kalbose išriedėjęs į $*k^u - *k$ tuomet, kai pirmą kartą ide. $*k$ tam tikromis aplinkybėmis sutapo su ide. $*k^u$ ir dėl to pirmą kartą ide. $*k'$ automatiškai neteko savo fonologinio statuso, b) bendraindoeuropietiškas guturalių santykis $*k - k'$ išliko sateminėse kalbose, bet čia jis vėliau – atskiru sateminių kalbų raidos metu – patyrė tam tikrus asibilizacijos procesus³.

Straipsniu „Das Griechische und die alt-europäische Hydronymie“ (82–89 p.) Wolfgangas P. Schmidas gražiai paremia savo jau

² J. Kuryłowicz, Études indo-européennes, I, Kraków, 1935, 1–26; idem, L'apophonie en indo-européen, Wrocław, 1956, 356 tt.

³ Pastaba. Ryšium su indoeuropiečių guturalių problema norėtuši čia paminėti įdomių, bet, rodos, nelabai daug kam žinomą darbą: В. К. Журавлев, Реконструкция праславянской системы шумных согласных древнейшего синхронного состояния, – Известия на института за български език, XIV (1968) 23–42.

anksčiau grįstą tezę⁴, kad senosios europiečių hidronimijos suponuojama bendroji kalba esanti ne kas kita, kaip indoeuropiečių prokalbė. Autorius nagrinėja indoeuropiečių *-men-(*-mon-) priesagos hidronimus, daug dėmesio skirdamas baltiškajai medžiagai. W. P. Schmidas įtikinamai parodo, kaip hidronimai lie. *Limenē* (upė), *Līminas* (ež.) ir kt. morfologiškai (bei etimologiškai) sietini su gr. λιμήν „uostas, (jūros) įlanka“ ir pan. Reikia pritari ti šio straipsnio autoriui, prisilaikančiam nuomonės, kad baltuose paradigma *-mēn (*-men-) yra ne tik egzistavusi, bet jos liekanos gali būti atsekamos ir dabartinėse baltų tarmėse.

Daug istorinės baltistikos dalykų yra liečiama Roberto Schmitt-Brandto straipsnyje „Die Herausbildung der slavischen Sprachgemeinschaft“ (224–243 p.). Straipsnis nagrinėja klausimą, kaip slavų kalbos giminiuojasi su baltų ir kai kuriomis kitomis kalbomis; daroma išvada, kad po indoeuropiečių prokalbės epochos neegzistavusi nei baltų-slavų prokalbė, nei jų protautė. Dėl kai kurių šio straipsnio argumentų reikėtų ši tą pasakyti. Formos pr. *deiwas* (gen. sing.) galūnę -as kilinti iš *-oso (226 p.) nėra būtina⁵: pr. **deiwas* (gen. sing.) neišvirto į pr. **deiws* dėl kirčiavimo⁶. Kad forma lie. *tamui* (s. sl. *tomu* „tam“), lyginant ją su pr. *stesmu* (got. *þamma*, s. i. *tasmai*) yra inovacinė (dėl -m-: -sm-), – šiuo tradiciniu

teiginiu (226 p.) galima suabejoti⁷. R. Schmitt-Brandtas formų s. sl. instr. sing. *noštbyQ* (fem.): *pQtbmb* (masc.) santykį laiko grynai slavišku (234 p.), tačiau plg. lie. instr. sing. *nakčią* (fem.): *akmenimi* (masc.), kur forma *nakčią* (instr. sing.) < *-(i)jān yra, matyt, identiška formai sl. **-ijān* (> s. sl. *noštbyQ*)⁸. Teiginio, kad s. sl. *vlzky* (instr. plur.) galūnė -y atėjusi iš *u-*kamienės instr. plur. formos (234 p.), neremia vidinė baltų ir slavų kalbų faktų rekonstrukcija; tiesa, autorius čia norėtų įžiūrėti indoiranėnų kalbų įtaką, bet ją – ypač morfologijoje – labai jau sunku įrodyti. Tokie (ir dar kai kurie kiti) dalykai šiek tiek atsiliepia į šio, apskritai įdomaus, straipsnio išvadų patikimumą.

Baltisto negali nedominti, aišku, ir kiti leidinio „Donum Indogermanicum“ straipsniai, pvz.: J. Knoblocho „Die indogermanische Benennung des Hundes“ (39–40 p.), M. Mayrhoferio „Neuere Forschungen zum Altperasischen“ (41–66 p.), E. Rischo „Die griechische Sprachwissenschaft nach der Entzifferung der mykenischen Schrift“ (107–117 p.), V. Georgievo „Das thrakische Suffix *al* und seine hethitisch-luwischen Entsprechungen“ (161–166 p.), V. Pisani'o „Lateinisch *frit* und ein europäisches Wort für „Getreide“ (167–172 p.), K. H. Schmidto „Partizip und Passives Präteritum im Keltischen“ (182–186 p.) ir kt.

V. Mažiulis

The Old Lithuanian Catechism of Baltramiejus Vilentas (1579) A Phonological, Morphological and Syntactical Investigation by Gordon B. Ford, Jr. The Hague, „Mouton“, 1970, 421 стр.

Изучение языковых особенностей древнелитовских письменных памятников име-

⁴ W. P. Schmid, *Alteuropäisch und Indogermanisch* (Akad. d. Wiss. u. d. Lit. Mainz, Abh. d. Geistes- u. Sozialwiss. Kl. 1968, 6), Wiesbaden, 1968, 14.

⁵ O. Szemerényi, – *Kratylos*, II (1957) 102 t.

⁶ Aut(orius), *Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai*, Vilnius, 1970, 97.

ет большое значение не только для исследования проблем диахронной лингвистики балтийских языков, и в первую очередь литовского, но и контактировавших с ним на протяжении многих веков белорусского,

⁷ Aut., *Op. cit.*, 163 tt.

⁸ Plačiau apie tai žr. J. Kazlauskas, *Lietuvių kalbos istorinė gramatika*, Vilnius, 1968, 103–198.